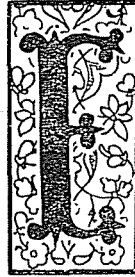

Hukuk

el-BEZDEVİ EBU'L-YÜSR MUHAMMED

Dr. Yusuf Ziya
KAVAKÇI

l-Bezdevi Ebu'l-Usr'in (400-482/1009/1089) küçük kardeşi de fakihdir. Bezdevi ailesinin iki fakihinden, küçüğünün tam ismi el-Bezdevi Ebu'l-Yüsr'il - Kâdi's-Sadri Muhammed b. Muhammed b. el-Huseyn b. 'Abd'il-Kerimi b. Mûsâ b. Mucâhid'in-Nesefi'dir. (1)

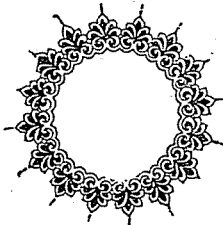
Brockelmann'ın meşhur Geschichte der Arabischen Literatur ve Supplement'inde zikretmediği bu islâm hukukçusunun doğum tarihi 421/1030 yılına isabet etmektedir. (2)

Hayatı hakkında çok az bilgi sahibi olduğumuz — diğer fakihlere nisbetle — Ebu'l-Yüsr'in hocalarından sadece Nisâbürlü Ebü Ya'kûb Yûsuf b. Muhammed'in adı bizce malumdur (3). Fıkıh tedris faaliyetinin pek geniş olduğu sabit olan bir devirde ve muhitte fakihimizin istifade ettiği daha başka hocalarının mevcut olması bir ihtimal değil, belki muhakkak olan bir husus olmalıdır.

«Tilbet'ut-Talebeh» müellifi 'Abd'ul-Kerimi b. Muhammed (4) «Tuhfet'ul-Fukahâ» kitabının sahibi Ebü Bekr Muhammed 'Alâeddin'is-Semerkandî (öl. 539/1144), (5) kendi oğlu Merv kadısı Ebu'l-Me'âli Ahmed (6) ve Muhammed b. Zâhir'il-Abbâdî (7) mevzumuz olan fakihimizin talebeleridir. Ayrıca oğlu Ahmed babasının talebesi 'Alâeddin Muhammed'is-Semerkandî kanalıyla kendi pederinden rivayette bulunmuştur (8). Ebu'l Yüsr'in bir diğer talebesi Ahmed b. Muhammed el-Hilmi'dir (9).

(1) Kanhâle, XI/210; İbni Kutl. 48-49; Taşköpr., Miftâh, 11/55; Aynı müell., Tabakât, 86; Leknevi, 125; Kureşî, II/116,270.

(2) Kanh., a.y.; Leknevi, a.y.; Miftâh, a.y.

Ebu'l-Yüsr, Semerkand'da «kâdî'l-kudâh» ünvanını kazanacak seviyede üstün vasıflarla kadılık yapmıştır. (10) O, Mâverâ'un - Nehr'in şeyhi ve kalabalık talebe grubunun rahle-i tedrisinde bulunduğu mutlak bir «hocalar hocası» idi (11). Aynı zamanda iyi bir münazaracı ve çok üstün fikir müdafaacısı olan (12) el-Bezdevî, bir ara Buhârâ'da bulunmuş ve imlâ faaliyeti yanında bilhassa fıkıh başta olmak üzere İslâm İlimlerinin her branşını tedris etmiştir (13).

Kendisine fars dil kaidelelerine uygun olarak Pezdevî de denen Türkiye'mizde bu aile nisbesi daha çok sırf farsça dilden gelen şekliyle şöhret bulan fakihin ölümü, 493/1100 yılında Buhârâ'da vuku bulmuştur (14).

Pezdevî'nin eserleri pek çok değildir. Bir kaç eseri mevcuttur ki onlardan bize kadar nüshaları intikal eden sadece bir tanedir.

A — *Zellet'ul-Kârî*. Kaynaklarda adına dahi raslanmayan bu risâle İstanbul Süleymaniye Umumi'de Hacı Mahmud, 1115 ve Esad Efendi 3541/3'de kayıtlıdır. Esad Efendi'de kayıtlı bulunan risâle 21 X 14 (14 X 7,5) cm. ebadında 12 b. — 21 b arasında 9 varaktır.

Baş: (12-b)

Sonu: (21-b)

B — Sadece isimlerini kaynaklardan öğrendiğimiz iki eseri mevcuttur:

I — el-Mebşüt (15)

II — el-Vâkrât (16)

Bu konuyu bitirirken bu iki pezdevî kardeşlerden birinin Ebu'l-Usr (zorluk babası) ve diğerinin Ebu'l-Yüsr (kolaylık babası) vasıflarını almaları eserlerindeki ifadelerin ve ibarenin kolay veya zor anlaşılmasının kriter olduğunu beyan etmek faydalı olur mülâhazasındayız.

3) Taşköpr., Tabakât a.y.

(4) Kureşî 11/270; Taşköpr., Tabakât, 95;

(5) Hayatı için bkz. KAVAKÇI, Y.Z., «XI ve XII. asırlarda Karahanlılar devrinde Mâverâ'un-Nehr'de İslâm Hukuku Üzerinde Yapılan Çalışmalar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde verilmiş gayr-ı matbu doktora tezi), 1967, s. 72-76.

(6) Kureşî, a.y.; Hamidullah; «Usûl al-Fıkıh'ın Tarihi» İslâm Tetkikleri Enst. Dergisi, cilt II, cüz 1, a.y.

(7) Taşköpr., Tabakât, 91;

(8) Kureşî, II/270;

(9) Kureşî, II/116;

(10) Kureşî, II/270; Taşköpr., Tabakât, 95; Kahl., a.y.; Leknevi, a.y.

(11) İbni Kutl., 49; Taşköpr., Miftâh, a.y.; Kureşî, a.y.

(12) Kureşî, a.y.

(13) a.y.

(14) Kahl., a.y.; Miftâh, a.y.; Taşköpr., Tabakât, 86; Leknevi, a.y.; Keşf'uz-Zunûn, 1581; Hediyyet'ul-Ârifin, II/77; Kureşî, a.y.

(15) Keşf, a.y.; Hediyyeh, a.y.; Kahl., a.y.

(16) Hediyyeh, a.y.

ÖZLENEN NAĞME

UFUKLAR ÖTESİNDE,

GAYEMİN İLK HECESİ...

SONSUZLUK BESTESİNDE,

RUHUMUN BİLMECESİ...

NAĞMELER BU BESTEDEN

SÖYLİYEN HAK ERENLER,

BANA DA HABER VERİN

ÖTENİN ÖTESİNDEN...

Mustafa MİYASOĞLU